

مسئولیت حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال در معاملات بین‌المللی (چالش‌ها، راهکارها، تحلیل تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌های دیجیتال مانند بایننس و آمازون در قراردادهای بین‌المللی)

اسرا ولی پور

دانشجوی کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

با گسترش روزافزون تجارت الکترونیک و ظهور پلتفرم‌های دیجیتال نظیر بایننس و آمازون، مسئولیت حقوقی این پلتفرم‌ها در معاملات بین‌المللی به یکی از مسائلی تبدیل شده است که نیاز به بررسی و تحلیل دقیق دارد. این مقاله به تحلیل چالش‌های قانونی، تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی این پلتفرم‌ها در قراردادهای بین‌المللی می‌پردازد. چالش‌های عمده‌ای که پلتفرم‌های دیجیتال با آن‌ها مواجه هستند، شامل عدم شفافیت در قوانین و مقررات بین‌المللی، پیچیدگی‌های مربوط به تطابق قوانین ملی و بین‌المللی، و کمبود قوانین جامع در زمینه مسئولیت حقوقی می‌باشد. به علاوه، مسئولیت پلتفرم‌ها در مواجهه با نقض قراردادهای کلاهبرداری و سوءاستفاده‌های احتمالی نیز نیاز به بررسی دقیق دارد. این مقاله همچنین به ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت فعلی می‌پردازد، از جمله ایجاد شفافیت در قراردادهای تدوین قوانین بین‌المللی مشخص و ایجاد مکانیسم‌های نظارتی موثر. با تحلیل تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌های دیجیتال، پژوهش حاضر به خلاصه‌ای از الزامات قانونی این پلتفرم‌ها و نیاز به توازن بین آزادی عمل و مسئولیت‌های قانونی آن‌ها می‌پردازد. نتایج این پژوهش می‌تواند به بهبود درک مسئولیت‌های حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال در سطح بین‌المللی کمک کرده و به تدوین سیاست‌های بهتر در این زمینه منجر شود.

کلیدواژه: مسئولیت حقوقی، پلتفرم، پلتفرم دیجیتال، معاملات بین‌المللی، مسئولیت مدنی

۱. مقدمه

در دنیای امروز، پلتفرم‌های دیجیتال به عنوان یک عنصر کلیدی در تجارت جهانی شناخته می‌شوند. این پلتفرم‌ها، که شامل شرکت‌های بزرگ فناوری مانند بایننس و آمازون هستند، نقش حیاتی در تسهیل و تسریع روند معاملات بین‌المللی ایفا می‌کنند. با توجه به افزایش روزافزون استفاده از اینترنت و تکنولوژی‌های نوین، تجارت الکترونیک از هر زمان دیگری در حال گسترش است و این پلتفرم‌ها به عنوان واسطه‌های اصلی این فرآیند شناخته می‌شوند. این پلتفرم‌ها نه تنها به کاربران امکان معاملات فوری و آسان را می‌دهند، بلکه با ارائه خدمات متنوع و جذاب، به افزایش رقابت و تسهیل دسترسی به بازارهای جهانی کمک می‌کنند [کومار و سینگ، ۲۰۲۰].

با این حال، مسئولیت‌های حقوقی این پلتفرم‌ها در معاملات بین‌المللی موضوعی است که نیاز به توجه و بررسی بیشتری دارد. هرچند که این پلتفرم‌ها در ارائه خدمات خود مؤثر و موفق عمل می‌کنند، اما مسئولیت‌های حقوقی ناشی از فعالیت‌های آن‌ها در سطح بین‌المللی می‌تواند چالش‌هایی را به همراه داشته باشد. چالش‌هایی همچون اختلافات قانونی بین کشورها، قوانین متناقض در حوزه‌های مختلف و فقدان چارچوب‌های حقوقی مشترک، می‌تواند موجب بروز مشکلات جدی در روابط تجاری بین‌المللی شود [سانتوس و ونزل، ۲۰۲۱].

تحقیق حاضر با هدف بررسی مسئولیت‌های حقوقی و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌های دیجیتال در زمینه معاملات بین‌المللی طراحی شده است. این تحقیق به تحلیل چالش‌هایی که این پلتفرم‌ها در خصوص مسئولیت‌های حقوقی خود با آن مواجه هستند، می‌پردازد و همچنین راهکارهای ممکن برای بهبود الگوهای قانونی و توسعه چارچوب‌های حقوقی را مورد بررسی قرار می‌دهد. با تعیین تعهدات حقوقی این پلتفرم‌ها و شناسایی انواع مسئولیت‌های مدنی آن‌ها، امید است که بتوان راهکارهایی عملی را برای کاهش ریسک‌های حقوقی توسعه داد و به بهبود تعاملات تجاری بین‌المللی کمک کرد.

این تحقیق بر این نکته تأکید دارد که برای موفقیت در تجارت بین‌المللی و کاهش ریسک‌های ناشی از مسئولیت‌های حقوقی، ایجاد یک چارچوب قانونی مناسب و هماهنگ بین‌المللی ضروری است. امید است که نتایج این تحقیق به تفهیم بهتر الزامات قانونی و تحلیل دقیق مسئولیت‌های پلتفرم‌های دیجیتال در عرصه بین‌المللی کمک کند و به تدوین سیاست‌ها و راهکارهای مؤثر در این زمینه منجر شود.

۱- پلتفرم‌های دیجیتال

پلتفرم‌های دیجیتال به عنوان فضاهای مجازی تعریف می‌شوند که امکان تعامل، تبادل اطلاعات و انجام تراکنش‌ها بین کاربران مختلف را فراهم می‌کنند. این پلتفرم‌ها با استفاده از فناوری‌های پیشرفته، بستری برای ارتباط، همکاری و ایجاد ارزش میان افراد، کسب‌وکارها و سازمان‌ها ایجاد می‌کنند. پلتفرم‌های دیجیتال به طور کلی به چند دسته اصلی تقسیم می‌شوند که هر کدام کاربردها و ویژگی‌های خاص خود را دارند [ون دایک و همکاران، ۲۰۱۸].

یکی از رایج‌ترین انواع پلتفرم‌های دیجیتال، بازارهای آنلاین هستند. این پلتفرم‌ها به عنوان واسطه‌ای بین خریداران و فروشندگان عمل می‌کنند و امکان خرید و فروش کالاها و خدمات را به صورت الکترونیکی فراهم می‌کنند. نمونه‌های معروف این نوع پلتفرم‌ها شامل آمازون، ای‌بی و علی‌بابا هستند. این بازارها با ارائه ابزارهایی مانند سیستم‌های پرداخت امن، نظرات کاربران و سیستم‌های تحویل، تجربه خرید را برای کاربران بهبود می‌بخشند.

نوع دیگری از پلتفرم‌های دیجیتال، شبکه‌های اجتماعی هستند. این پلتفرم‌ها بر ایجاد ارتباط و تعامل بین کاربران متمرکزند و امکان به‌اشتراک‌گذاری محتوا، ایده‌ها و تجربیات را فراهم می‌کنند. فیس‌بوک، اینستاگرام، توییتر و لینکدین از جمله نمونه‌های شناخته‌شده شبکه‌های اجتماعی هستند. این پلتفرم‌ها نه تنها برای ارتباطات شخصی، بلکه برای اهداف تجاری، بازاریابی و شبکه‌سازی حرفه‌ای نیز استفاده می‌شوند.

پلتفرم‌های اشتراک‌گذاری محتوا نیز یکی دیگر از انواع پلتفرم‌های دیجیتال هستند. این پلتفرم‌ها به کاربران اجازه می‌دهند تا محتوای خود را در قالب‌های مختلف مانند ویدیو، عکس، موسیقی و متن به‌اشتراک بگذارند. یوتیوب، اسپاتیفای و مدیوم از جمله نمونه‌های این نوع پلتفرم‌ها هستند. این پلتفرم‌ها اغلب از طریق تبلیغات یا اشتراک‌های پولی درآمدزایی می‌کنند [ون دایک و همکاران، ۲۰۱۸]. پلتفرم‌های خدمات اشتراکی نیز به کاربران امکان می‌دهند تا منابع و خدمات را به صورت اشتراکی استفاده کنند. به عنوان مثال، پلتفرم‌هایی مانند اوبر و لیفت در حوزه حمل‌ونقل، یا ایربی‌ان‌بی در حوزه اقامت، از این دسته هستند. این پلتفرم‌ها با استفاده از مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه، امکان استفاده بهینه از منابع را فراهم می‌کنند [کونستانتینیدس، او. فونتین، س. ج. ۳، ۲۰۰۸].

در نهایت، پلتفرم‌های آموزشی آنلاین نیز به عنوان یکی از انواع مهم پلتفرم‌های دیجیتال شناخته می‌شوند. این پلتفرم‌ها امکان دسترسی به دوره‌های آموزشی، منابع یادگیری و تعامل با مربیان را به صورت آنلاین فراهم می‌کنند. نمونه‌هایی مانند کورسرا، یودمی و خان آکادمی در این دسته قرار می‌گیرند. این پلتفرم‌ها نقش مهمی در دموکراتیک کردن آموزش و پرورش ایفا می‌کنند و امکان یادگیری را برای افراد در سراسر جهان فراهم می‌کنند.

به‌طور کلی، پلتفرم‌های دیجیتال با ایجاد بسترهای تعاملی و تراکنشی، تحولات گسترده‌ای در شیوه‌های ارتباطی، تجاری و آموزشی ایجاد کرده‌اند. این پلتفرم‌ها با استفاده از فناوری‌های نوین، امکان دسترسی به اطلاعات، خدمات و منابع را برای کاربران در سراسر جهان تسهیل کرده‌اند و به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد دیجیتال شناخته می‌شوند.

۲- معاملات بین‌المللی و انواع قراردادهای رایج

معاملات بین‌المللی به مبادلات تجاری و اقتصادی بین کشورها و شرکت‌های مختلف اشاره دارد که در سطح جهانی و فراتر از مرزهای ملی انجام می‌شوند. این معاملات می‌توانند شامل صادرات و واردات کالا، خدمات، فناوری و سرمایه باشد. در این نوع معاملات، شرکت‌ها و سازمان‌ها با یکدیگر همکاری می‌کنند تا به اهداف تجاری خود دست یابند و در بازار جهانی حضور پیدا کنند.

انواع قراردادهای رایج در حوزه معاملات بین‌المللی شامل قراردادهای صادرات و واردات، قراردادهای خدمات، قراردادهای مشاوره، و قراردادهای مشارکت است. قراردادهای صادرات و واردات به خرید و فروش کالا بین کشورها اشاره دارد، در حالی که قراردادهای خدمات به ارائه خدمات بین شرکت‌ها در کشورهای مختلف مربوط می‌شود. قراردادهای مشاوره نیز به ارائه خدمات مشاوره‌ای به شرکت‌ها برای انجام معاملات بین‌المللی اشاره دارد و قراردادهای مشارکت به همکاری‌های بین شرکت‌ها برای انجام پروژه‌ها و فعالیت‌های تجاری مربوط است [شاو، ۲۰۱۷].

۳- مسئولیت حقوقی

مسئولیت حقوقی به تعهدی اشاره دارد که یک شخص یا نهاد در قبال انجام یا عدم انجام عملی دارد که به موجب قانون، قرارداد یا عرف، موظف به رعایت آن است. این مسئولیت می‌تواند ناشی از نقض قوانین، تخلف از تعهدات قراردادی یا ایجاد خسارت به دیگران باشد. در واقع، مسئولیت حقوقی به معنای پاسخگویی فرد یا نهاد در برابر اعمالی است که منجر به ضرر یا زیان به دیگری می‌شود و می‌تواند شامل مسئولیت مدنی، کیفری یا اداری باشد.

در حوزه مسئولیت مدنی، شخصی که به دیگری خسارت وارد می‌کند، موظف به جبران آن است. این خسارت می‌تواند مادی یا معنوی باشد و شامل مواردی مانند نقض قرارداد، غفلت یا خطا در انجام وظایف باشد. برای مثال، پلتفرم‌های دیجیتال مانند آمازون یا بایننس در قبال فعالیت‌های کاربران خود مسئولیت‌هایی دارند و در صورت نقض قوانین یا ایجاد خسارت، ممکن است موظف به جبران خسارت شوند.

منابع حقوقی مسئولیت‌پذیری در سیستم‌های حقوقی مختلف، از جمله حقوق بین‌الملل، قوانین ملی و عرف‌های تجاری، تعیین می‌شوند. در بسیاری از موارد، قوانین مربوط به مسئولیت حقوقی به دنبال ایجاد تعادل بین منافع افراد و حفظ نظم عمومی هستند. برای مثال، در معاملات بین‌المللی، پلتفرم‌های دیجیتال باید اطمینان حاصل کنند که فعالیت‌های آن‌ها مطابق با قوانین محلی و بین‌المللی است و در صورت تخلف، مسئولیت‌های ناشی از آن را بپذیرند. در نهایت، مسئولیت حقوقی به عنوان یک ابزار مهم در نظام‌های حقوقی، به تضمین عدالت و جبران خسارت‌های وارد شده کمک می‌کند و نقش کلیدی در تنظیم روابط بین افراد، نهادها و دولت‌ها ایفا می‌کند.

در خصوص مسئولیت حقوقی در حقوق بین‌الملل، دو نوع مسئولیت وجود دارد: مسئولیت مدنی و مسئولیت کیفری. مسئولیت مدنی به این معناست که یک شخص یا شرکت در قبال زیان یا خسارتی که به دیگری وارد کرده است، مسئولیت قانونی دارد و باید جبران خسارت کند. در معاملات بین‌المللی، مسئولیت مدنی می‌تواند شامل ضررهای مالی، ضررهای غیرمالی و نیز مسئولیت در قبال نقض قراردادها باشد [کرافورد، ۴، ۲۰۱۳].

مسئولیت کیفری در حقوق بین‌الملل به این معناست که یک شخص یا شرکت در قبال انجام اعمال یا ترک فعل در مقابل قوانین بین‌المللی و قوانین داخلی، مجازات کیفری را متحمل می‌شود. مسئولیت کیفری می‌تواند شامل مجازات‌های حبس، جریمه مالی و نیز محرومیت از حقوق و آزادی‌های فردی باشد. در معاملات بین‌المللی، مسئولیت کیفری می‌تواند شامل جرایمی مانند قاچاق کالا، پول‌شویی و نیز نقض تحریم‌های بین‌المللی باشد [جنس، ۵، ۱۹۹۲].

در حقوق بین‌الملل، اصول و قواعد مختلفی وجود دارد که مسئولیت حقوقی را در معاملات بین‌المللی تنظیم می‌کند. از مهم‌ترین این اصول می‌توان به اصل برابری دولتها، اصل احترام به حاکمیت ملی و اصل جبران خسارت اشاره کرد. همچنین، کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون سازمان ملل متحد در زمینه قراردادهای بین‌المللی برای کالا و کنوانسیون بین‌المللی در مورد مسئولیت مدنی برای خسارات ناشی از فعالیت‌های خطرناک، نقش مهمی در تنظیم مسئولیت حقوقی در معاملات بین‌المللی ایفا می‌کنند [شاو، ۶، ۲۰۱۷].

درک مسئولیت حقوقی در معاملات بین‌المللی بسیار مهم است، زیرا شرکت‌ها و کشورها باید از خطرهای قانونی آگاهی داشته باشند و اقدامات لازم را برای جلوگیری از آنها انجام دهند. همچنین، آگاهی از مسئولیت حقوقی می‌تواند به شرکت‌ها کمک کند تا در تجارت بین‌المللی با اطمینان و آرامش به فعالیت بپردازند.

Crawford, J^۲Jennings^۵Shaw^۶

۴- چالش‌های حقوقی مربوط به پلتفرم‌های دیجیتال

ظهور پلتفرم‌های دیجیتال نظیر بایننس و آمازون به‌عنوان نمایندگان بارز تجارت الکترونیکی، تحولی در عرصه معاملات بین‌المللی ایجاد کرده است. با این حال، این تحول با چالش‌های حقوقی قابل توجهی همراه است که شامل مسئولیت‌های مدنی و تعهدات حقوقی این پلتفرم‌ها می‌شود.

چالش‌های حقوقی مربوط به پلتفرم‌های دیجیتال:

- تعیین صلاحیت قضایی: یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در معاملات بین‌المللی با پلتفرم‌های دیجیتال، تعیین صلاحیت قضایی در صورت بروز اختلافات است. وجود کاربران و قراردادهای بین‌المللی، امکان بروز مشکلات پیچیده‌تری را ایجاد می‌کند.
- مسئولیت مدنی: در مورد قراردادهای الکترونیکی، سوالات زیادی در مورد مسئولیت پلتفرم‌ها در صورت نقض قرارداد یا عدم ارائه خدمات وجود دارد. به‌عنوان مثال، آیا بایننس مسئول خسارات ناشی از نوسانات ارزهای دیجیتال است؟
- حفاظت از اطلاعات و حریم خصوصی: پلتفرم‌های دیجیتال با چالش‌های جدی در زمینه حفاظت از داده‌های شخصی کاربران مواجه هستند. هرگونه سهل‌انگاری در این زمینه می‌تواند منجر به مسئولیت‌های حقوقی برای این پلتفرم‌ها شود.
- مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم: پلتفرم‌هایی مانند بایننس باید مکانیسم‌های لازم را برای شناسایی و جلوگیری از فعالیت‌های غیرقانونی در معاملات خود فراهم کنند. عدم تحقق این مسئولیت‌ها می‌تواند به عواقب حقوقی جدی منجر شود.

راهکارها و تحلیل تعهدات حقوقی:

- ایجاد چارچوب‌های قانونی: کشورهای مختلف باید به ایجاد چارچوب‌های قانونی یکپارچه کمک کنند تا شفافیت و هماهنگی در حوزه مسئولیت‌های مدنی و حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال فراهم شود.
- استفاده از فناوری‌های نوین: استفاده از فناوری‌هایی مانند بلاکچین می‌تواند به بهبود شفافیت و امنیت در معاملات کمک کند و در نتیجه، مسئولیت‌های حقوقی پلتفرم‌ها را کاهش دهد.
- توسعه همکاری‌های بین‌المللی: لازم است که سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای قانونی برای تدوین استانداردها و راهنمایی‌های مشترک در حوزه مسئولیت حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال همکاری کنند.
- آموزش و آگاه‌سازی کاربران: کاربران باید نسبت به حقوق و مسئولیت‌های خود در هنگام استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال آگاه شوند تا در صورت بروز مشکل بتوانند از حقوق خود دفاع کنند.

۵- چالش‌ها و مسائل حقوقی

چالش‌های مربوط به تعیین صلاحیت قضایی:

تعیین صلاحیت قضایی در دعاوی ناشی از معاملات بین‌المللی در پلتفرم‌های دیجیتال به یکی از چالش‌های مهم حقوقی در دهه‌های اخیر تبدیل شده است [رستمی، ۱۳۹۹]. با رشد فناوری و پلتفرم‌های دیجیتال، دریافت و پرداخت‌های بین‌المللی به‌سادگی امکان‌پذیر شده و این امر، موجب چالش‌هایی در شناسایی و تعیین دادگاه صالح برای رسیدگی به دعاوی مرتبط با این معاملات شده است. یکی از اصول کلیدی در تعیین صلاحیت قضایی، اصل سرزمینی بودن است که بر اساس آن، هر کشور می‌تواند بر فعالیت‌های داخل

مرزهای خود قانونینی وضع کند و بر اساس آن‌ها به دعاوی رسیدگی نماید [شریفی، ۱۳۹۸]. با این حال، در فضای مجازی که مرزهای جغرافیایی به سختی قابل شناسایی هستند، این اصل به چالش کشیده می‌شود.

به‌طور خاص، در پلتفرم‌های دیجیتال ممکن است یک قرارداد بین‌المللی به‌طور آنلاین منعقد شود، در حالی که طرفین در کشورهای مختلف قرار دارند. این مسئله باعث می‌شود که مشخص کردن این که کدام دادگاه صلاحیت رسیدگی به دعوا را دارد مشکل باشد. در واقع، ممکن است یک طرف دعوی، به دلیل عدم آشنایی با قوانین دیگر کشورها یا عدم دسترسی به دادگاه‌های محلی، در شرایط نابرابری قرار گیرد [پیری، ۱۴۰۰]. همچنین، تعدد و تنوع قوانین در کشورهای مختلف می‌تواند مشکلاتی را در خصوص انطباق و توافق بر سر صلاحیت قضایی به وجود آورد.

مقررات و کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با صلاحیت قضایی در دعاوی فرامرزی به تلاش برای حل این چالش‌ها پرداخته‌اند. یکی از مهم‌ترین این مقررات، کنوانسیون نیویورک در خصوص شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی است که به تعیین شاکی و پاسخ‌دهنده در موقعیت‌های بین‌المللی کمک می‌کند. همچنین، کنوانسیون لاهه در مورد صلاحیت بین‌المللی و اتخاذ رویه‌های مناسب برای رسیدگی به دعاوی مرتبط با خانواده و کودکان نیز در نوع خود دارای اهمیت است.

علاوه بر این، تعدادی از قوانین و مقررات ملی، همچون قانون دادگاه‌های تجاری بین‌المللی در ایالات متحده و کنفرانس‌ها و معاهدات مختلف کشورهای اروپایی، به مسائل مرتبط با صلاحیت قضایی در دعاوی فرامرزی پرداخته‌اند [رستمی، ۱۳۹۹]. این قوانین و کنوانسیون‌ها تلاش می‌کنند تا با تعیین اصول مشترک، از تداخل و ابهام در صلاحیت‌های قضایی جلوگیری کنند و به طرفین امکان دهند تا با آرامش خاطر به دعاوی خود رسیدگی کنند.

به‌طور کلی، با توجه به گسترش معاملات بین‌المللی در دنیای دیجیتال، نیاز به ارتقای قوانین ملی و بین‌المللی در خصوص صلاحیت قضایی و سهولت در دسترسی به دادگاه‌های قانونی در راستای حمایت از حقوق صاحبان کسب‌وکار و مصرف‌کنندگان، یک ضرورت شده است [شریفی، ۱۳۹۸]. این تنها با همکاری بین‌المللی و اصلاحات ساختاری در نظام‌های حقوقی کشورهای مختلف میسر خواهد بود.

چالش‌های مربوط به قانون حاکم بر قرارداد:

تعیین قانون حاکم بر قراردادهای منعقد در پلتفرم‌های دیجیتال یکی از چالش‌های اساسی حقوقی در دنیای امروز است. با توجه به جهانی شدن تجارت و افزایش استفاده از فناوری‌های دیجیتال، قراردادهای آنلاین به اندازه‌ای گسترش یافته‌اند که فهم و شناخت قواعد مربوط به قانون حاکم بر آن‌ها ضرورت بیشتری پیدا کرده است. یکی از اصلی‌ترین مشکلات در این زمینه، عدم تطابق قوانین مختلف کشورهای مختلف است و این می‌تواند باعث سردرگمی و پیچیدگی در تعیین اعتبار و اجرایی بودن این قراردادها گردد.

مقررات و کنوانسیون‌های بین‌المللی مختلفی به‌منظور تعیین قانون حاکم بر قراردادهای تدوین شده است. به‌عنوان مثال، کنوانسیون رم (Rome I) یکی از مهم‌ترین ابزارهای قانونی در این زمینه محسوب می‌شود که به بررسی مسائل مربوط به قانون حاکم بر قراردادهای غیراملاک می‌پردازد. این کنوانسیون به‌روشنی به تعیین قوانین لازم و فرآیندهای مرتبط با انتخاب قانون حاکم توسط طرفین قرارداد کمک می‌کند و تلاش دارد زمینه‌های قانونی مشخصی را برای ارتباطات بین‌المللی فراهم آورد [امینی، ۱۴۰۰].

مسئله انتخاب قانون توسط طرفین قرارداد نیز از دیگر جنبه‌های کلیدی این موضوع است. در بسیاری از موارد، طرفین قرارداد تمایل دارند که با تعیین و توافق بر سر یک قانون خاص، ریسک‌های حقوقی و پیچیدگی‌های ناشی از قوانین مختلف را کاهش دهند. این انتخاب، با وجود محدودیت‌هایی که ممکن است از سوی قوانین ملی کشورها به وجود آید، به‌نوعی فضایی را برای طرفین به لحاظ حقوقی فراهم می‌آورد. با این حال، ممکن است در برخی موارد، قوانین کشور محل اقامت یکی از طرفین بر اساس قواعد امری و عیوب برجامی، بر انتخاب آنها غلبه کند و مقررات ملی را بر انتخاب‌های طرفین تحمیل نماید [حسینی، ۱۳۹۹].

به‌طور کلی، در دنیای دیجیتال که بازارها و قراردادهای به‌طور فزاینده‌ای بین‌المللی می‌شوند، نیاز به تبیین دقیق و کارآمد قوانین حاکم بر قراردادهای ایجاد چارچوب‌های قانونی متناسب با ویژگی‌های زیست‌محیطی دیجیتال احساس می‌گردد. توسعه و به‌روزرسانی

مقررات بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی برای رسیدگی به چالش‌های حقوقی و ایجاد سازوکارهایی برای حمایت از حقوق طرفین در مواقع بروز اختلاف، همگی از عناصر اساسی در ۹۹۵ رفع چالش‌های مربوط به قانون حاکم بر قراردادهای دیجیتال محسوب می‌شوند [پیری، ۱۴۰۱].

توجه به این نکته که فضای دیجیتالی به سرعت در حال تحول است و قوانین و مقررات نیاز به تطابق با تغییرات فناوری و نیازهای جدید دارند، امری حیاتی است که باید به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد. تنها از طریق همکاری و گفت‌وگو بین‌المللی می‌توان زمینه را برای حل این چالش‌ها و تسهیل روند تجارت در دنیای دیجیتال فراهم نمود.

۶- تحلیل تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌ها

تحلیل تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌های دیجیتال، موضوعی پیچیده و چندوجهی است که با گسترش روزافزون این پلتفرم‌ها و نفوذ آن‌ها در جنبه‌های مختلف زندگی، اهمیت بیشتری یافته است. این تحلیل باید هم جنبه‌های قراردادی و هم جنبه‌های مدنی را دربرگیرد و با توجه به تنوع پلتفرم‌ها و خدمات ارائه شده، به تفکیک مورد بررسی قرار گیرد.

الف. تعهدات قراردادی پلتفرم‌های دیجیتال:

پلتفرم‌های دیجیتال، از طریق قراردادهای صریح (مانند شرایط استفاده و قوانین حریم خصوصی) و ضمنی (ناشی از رفتار و عملکرد)، تعهداتی را نسبت به کاربران و فروشندگان خود می‌پذیرند. این تعهدات، گستره‌ی وسیعی را شامل می‌شود:

- ارائه خدمات: پلتفرم‌ها موظف به ارائه خدمات با کیفیت مطلوب و طبق تعهدات خود هستند. این تعهد می‌تواند شامل ارائه پلتفرمی پایدار، امن و قابل دسترس باشد [شریفی، ۱۳۹۸]. هرگونه نقص فنی، اختلال در دسترسی، یا ارائه خدمات با کیفیت پایین، می‌تواند موجب مسئولیت پلتفرم در برابر کاربران شود.

- پرداخت‌ها: در پلتفرم‌های واسطه‌ای مانند فروشگاه‌های آنلاین، پلتفرم تعهداتی در قبال پرداخت به موقع وجه به فروشندگان دارد. تأخیر یا عدم پرداخت می‌تواند موجب مسئولیت قراردادی پلتفرم در برابر فروشندگان شود [حسینی، ۱۳۹۹].

- حل اختلاف: بسیاری از پلتفرم‌ها مکانیزم‌های حل اختلاف را در شرایط استفاده خود پیش‌بینی می‌کنند. پلتفرم موظف به رعایت عدالت و شفافیت در این مکانیزم‌ها است و هرگونه عدم رعایت این اصول می‌تواند موجب مسئولیت قراردادی پلتفرم شود.

- حریم خصوصی: پلتفرم‌ها موظف به حفاظت از اطلاعات شخصی کاربران و رعایت قوانین حریم خصوصی هستند [زارعی، ۱۳۹۹]. هرگونه نقض حریم خصوصی می‌تواند موجب مسئولیت قراردادی و همچنین مسئولیت مدنی پلتفرم گردد.

- محتوا: در پلتفرم‌هایی که امکان انتشار محتوا توسط کاربران را فراهم می‌کنند، پلتفرم تعهداتی در قبال نظارت بر محتوا و حذف محتوای غیرقانونی یا خلاف عرف دارد. عدم انجام این وظیفه می‌تواند موجب مسئولیت پلتفرم در برابر کاربران و اشخاص ثالث شود.

ب. مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌های دیجیتال:

مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌ها، به طور کلی بر اساس قواعد کلی مسئولیت مدنی و نیز قوانین خاص هر کشور تعیین می‌شود. این مسئولیت‌ها می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- مسئولیت ناشی از عملکرد خود پلتفرم: مانند مسئولیت ناشی از نقص فنی، ارائه اطلاعات نادرست، یا عدم رعایت استانداردهای امنیتی. در این موارد، پلتفرم به دلیل خطا یا قصور خود مسئول جبران خسارات وارده به کاربران است.

- مسئولیت ناشی از عملکرد کاربران: این بخش از مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌ها، پیچیده‌ترین و بحث‌برانگیزترین بخش است. مسئولیت پلتفرم در این مورد، به نوع پلتفرم، میزان نظارت آن بر محتوا، و ماهیت فعالیت کاربران بستگی دارد. در برخی موارد، پلتفرم می‌تواند به عنوان «میزبان» عمل کند و صرفاً فضایی برای انتشار محتوا فراهم آورد، در حالی که در موارد دیگر، می‌تواند به عنوان «ناشر» تلقی شود و مسئولیت بیشتری بر عهده داشته باشد [رستمی، ۱۳۹۹].
- مسئولیت ناشی از نقض حریم خصوصی: پلتفرم‌ها در صورت نقض حریم خصوصی کاربران، حتی اگر این نقض توسط کاربران دیگر انجام شده باشد، ممکن است مسئولیت مدنی داشته باشند، به ویژه اگر پلتفرم اقدامات لازم برای جلوگیری از این نقض را انجام نداده باشد.
- مسئولیت ناشی از انتشار محتوای غیرقانونی: پلتفرم‌ها موظف به نظارت بر محتوای منتشر شده توسط کاربران خود هستند و در صورت انتشار محتوای غیرقانونی، مانند محتوای ترویج خشونت، نفرت‌پراکنی، یا نقض حقوق مالکیت معنوی، ممکن است مسئولیت مدنی داشته باشند.

۷-پیشنهادهای

با توجه به رشد فزاینده فعالیت‌های پلتفرم‌های دیجیتال و چالش‌های حقوقی ناشی از آن، ضروری است که چارچوب‌های حقوقی بین‌المللی مستحکم‌تری برای تنظیم فعالیت‌های این پلتفرم‌ها ایجاد شود. پهنای باند جهانی اینترنت و فعالیت‌های فرامرزی این پلتفرم‌ها نیازمند همکاری بین‌المللی و تنظیم مقررات واحدی است که بتوانند هماهنگی و مسئولیت‌پذیری را در این عرصه تضمین کنند. در این راستا، چندین پیشنهاد برای تقویت چارچوب‌های حقوقی بین‌المللی ارائه می‌شود.

ضرورت تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی:

تدوین یک کنوانسیون بین‌المللی برای تنظیم فعالیت‌های پلتفرم‌های دیجیتال می‌تواند به عنوان یک راهکار موثر برای سامان‌دهی به این حوزه موردتوجه قرار گیرد. این کنوانسیون می‌تواند اصول سلامت، شفافیت و انصاف را در روابط بین کاربران و پلتفرم‌ها برقرار سازد و چارچوبی برای مسئولیت‌های حقوقی و قراردادهای معتبر ارائه دهد. به عنوان مثال، می‌توان به تدوین مقرراتی برای حریم خصوصی کاربران، امنیت داده‌ها و مسئولیت‌های مدنی پلتفرم‌ها در قبال اطلاعات نادرست و محتوای غیرقانونی اشاره کرد [امینی، ۱۴۰۰]. این کنوانسیون می‌تواند همکاری بیشتری را بین کشورها و سازمان‌های بین‌المللی به همراه داشته باشد و به تقویت نظارت بر فعالیت‌های پلتفرم‌ها کمک کند.

پیشنهادهای برای هماهنگی قوانین داخلی کشورها:

با توجه به تنوع قوانین و مقررات در کشورهای مختلف، ایجاد یک رویکرد هماهنگ برای تنظیم فعالیت‌های پلتفرم‌ها امری ضروری است. یکی از راهکارهای مناسب در این زمینه، ایجاد توافق‌نامه‌های چندجانبه بین کشورها برای همگام‌سازی قوانین داخلی آن‌ها در خصوص پلتفرم‌های دیجیتال است. این توافق‌نامه‌ها می‌توانند شامل اصولی نظیر حریم خصوصی کاربران، نظارت بر محتوا، و حقوق و مسئولیت‌های کاربران و پلتفرم‌ها باشند [رستمی، ۱۳۹۹].

همچنین، می‌توان از تجارب موفق بین‌المللی بهره برد و قوانین موجود در زمینه‌های مربوطه را به یکدیگر نزدیک‌تر کرد. ایجاد گروه‌های کاری بین‌المللی می‌تواند به اشتراک‌گذاری دانش و تجارب، به اشتراک‌گذاری بهترین شیوه‌ها، و یادگیری از چالش‌های

یکدیگر کمک کند. این گروه‌ها می‌توانند به توسعه فعالیت‌هایی نظیر آموزش و آگاهی‌سازی دست‌اندرکاران شامل قانون‌گذاران، کارشناسان فنی و اقتصادی، و نهادهای نظارتی کمک کنند.

توسعه سازوکارهای جایگزین حل اختلاف:

با توجه به معاملات روزافزون بین‌المللی در حوزه پلتفرم‌های دیجیتال، توسعه سازوکارهای جایگزین حل اختلاف (ADR) امری ضروری و حیاتی است. این سازوکارها می‌توانند شامل میانجی‌گری، داوری و مذاکره باشند که به سرعت و هزینه کمتری نسبت به روش‌های سنتی حل اختلاف می‌انجامند. استفاده از این سازوکارها می‌تواند به کاربران و پلتفرم‌ها کمک کند تا به صورت سریع و کم‌هزینه به مشکلات خود پاسخ دهند و در نهایت به بهبود روابط تجاری و اعتماد میان طرفین کمک کند [حسینی، ۱۳۹۹].

ایجاد پلتفرم‌های آنلاین برای حل اختلافات تجاری بین‌المللی، که به کاربران این امکان را می‌دهد که بدون نیاز به حضور فیزیکی در دادگاه، مشکلات خود را حل‌وفصل کنند، می‌تواند به ویژه با توجه به فضای دیجیتال کنونی نقش بسزایی داشته باشد. به علاوه، تعیین استانداردهای مشترک برای فرآیندهای داوری و میانجی‌گری در سطح بین‌المللی می‌تواند به کاهش عدم قطعیت و تعارضات بین قوانین مختلف و نظام‌های حقوقی کشورها کمک کند.

بهبود عملکرد پلتفرم‌های دیجیتال یکی از مسائل کلیدی در دنیای امروز است، زیرا این پلتفرم‌ها نه تنها به عنوان واسطه‌های اصلی در تعاملات آنلاین عمل می‌کنند، بلکه همچنین مسئولیت‌های بزرگ اجتماعی و حقوقی را نیز بر عهده دارند. در این راستا، چندین پیشنهاد برای بهبود عملکرد این پلتفرم‌ها ارائه می‌شود که شامل ضرورت شفافیت در ارائه خدمات و قراردادهای، بهبود سازوکارهای نظارتی بر محتوای تولید شده توسط کاربران، تقویت اقدامات برای حفاظت از حریم خصوصی کاربران، و توسعه مکانیسم‌های پاسخگویی پلتفرم‌ها در قبال تخلفات و خسارات است.

ضرورت شفافیت در ارائه خدمات و قراردادهای:

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های بهبود عملکرد پلتفرم‌های دیجیتال، افزایش شفافیت در ارائه خدمات و قراردادهای است. پلتفرم‌ها باید اطلاعات دقیقی راجع به خدمات خود به کاربران ارائه دهند، از جمله شرایط و ضوابط، سیاست‌های حریم خصوصی و نحوه استفاده از داده‌ها. شفافیت در این حوزه نه تنها به افزایش اعتماد کاربران کمک می‌کند، بلکه به جلوگیری از سوءتفاهمات و اختلافات در آینده نیز می‌انجامد. باید تلاش شود تا قراردادهای و شرایط استفاده به زبان ساده و قابل فهم نگاشته شود و از مفاهیم پیچیده حقوقی پرهیز شود [امینی، ۱۴۰۰].

در همین راستا، ارائه امکاناتی برای مقایسه خدمات مختلف پلتفرم‌ها نیز می‌تواند به کاربران کمک کند تا تصمیمات بهتری بگیرند و از حقایق و واقعیت‌های موجود در خدمات مختلف مطلع شوند.

بهبود سازوکارهای نظارتی بر محتوای تولید شده توسط کاربران:

نظارت بر محتوای تولید شده توسط کاربران یک چالش بزرگ برای پلتفرم‌های دیجیتال است. بهبود سازوکارهای نظارتی می‌تواند به کاهش محتوای غیرقانونی و متضررکننده کمک کند. برای این منظور، پلتفرم‌ها باید از فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین بهره ببرند تا به طور خودکار محتوای مشکوک را شناسایی و گزارش کنند. به علاوه، ایجاد تیم‌های متعهد و متخصص برای نظارت بر محتوای تولید شده و انجام بررسی‌های عمیق‌تر برای موارد خاص، می‌تواند کارایی این نظارت را بهبود بخشد [رستمی، ۱۳۹۹].

پلتفرم‌ها همچنین باید یک سیستم پاسخگویی شفاف و سریع برای گزارش محتوای غیرقانونی و شکایات کاربران ارائه دهند تا کاربران بتوانند به راحتی مشکلات خود را مطرح کنند و اقدامات مربوطه به سرعت انجام شود. این اقدامات نه تنها به کاهش نارضایتی کاربران کمک می‌کند، بلکه به حفظ اعتبار و اعتبار اجتماعی پلتفرم‌ها نیز منجر می‌شود.

تقویت اقدامات برای حفاظت از حریم خصوصی کاربران:

حفاظت از حریم خصوصی کاربران یکی از ارکان اصلی فعالیت‌های پلتفرم‌های دیجیتال است. پلتفرم‌ها باید اقدامات قوی‌تری برای امنیت داده‌های کاربران اتخاذ کنند، از جمله رمزنگاری اطلاعات، استفاده از پروتکل‌های امنیتی پیشرفته و مدیریت دسترسی به داده‌ها. اجرای سیاست‌های سختگیرانه برای کنترل دسترسی به اطلاعات کاربران و آموزش کاربران در زمینه چگونگی حفظ امنیت اطلاعات شخصی‌شان نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [حسینی، ۱۳۹۹].

علاوه بر این، پلتفرم‌ها باید به کاربران این امکان را دهند که تعیین کنند چه اطلاعاتی می‌توانند به اشتراک گذاشته شوند و با چه کسانی و چگونه. این شفافیت در سیستم مدیریت داده‌ها می‌تواند به ایجاد اعتماد میان کاربران و پلتفرم‌ها کمک کند و پایداری روابط تجاری را بهبود بخشد.

توسعه مکانیسم‌های پاسخگویی پلتفرم‌ها در قبال تخلفات و خسارات:

برای بهبود عملکرد پلتفرم‌های دیجیتال، توسعه مکانیسم‌های پاسخگویی برای تخلفات و خسارات ضروری است. پلتفرم‌ها باید سیستم‌های مؤثری برای شناسایی و رسیدگی به تخلفات و شکایات کاربران پیاده‌سازی کنند. این مکانیسم‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که کاربران بتوانند به راحتی تخلفات را گزارش کنند و از روند واکنش و پیگیری آن‌ها مطلع شوند.

ایجاد یک سیستم جبران خسارت به طور خودکار، علاوه بر اینکه به کاربران امکان می‌دهد به راحتی خسارات خود را پیگیری کنند، به پلتفرم‌ها این توان را می‌دهد که به طور مؤثرتری مسئولیت‌های خود را در قبال کاربران به عهده بگیرند [پیری، ۱۴۰۰]. این سیستم‌ها می‌توانند شامل فرآیند داوری یا میانجی‌گری باشند که به کاربران و پلتفرم‌ها کمک می‌کند به صورت سریع و کارآمد مشکلات خود را حل و فصل کنند.

بهبود عملکرد پلتفرم‌های دیجیتال یک فرآیند پیچیده است که نیازمند اقداماتی طراحی شده و دقت‌نظر در زمینه‌های مختلف از جمله شفافیت، نظارت، حفاظت از اطلاعات و پاسخگویی است. با توجه به جذابیت و کاربرد گسترده این پلتفرم‌ها در زندگی روزمره، تقویت این زمینه‌ها نه تنها به نفع کاربران خواهد بود، بلکه به پایداری و موفقیت این پلتفرم‌ها در بلندمدت نیز کمک خواهد کرد.

۸- نتیجه گیری

پلتفرم‌های دیجیتال به عنوان کاتالیزورهای اصلی در توسعه تجارت بین‌المللی، به اشکال مختلفی به تسهیل و بهبود روند معاملات جهانی کمک می‌کنند. با این حال، با توجه به اینکه این پلتفرم‌ها در بستر قانونی مختلف و به سرعت در حال تکامل فعالیت می‌کنند، مسئولیت‌های حقوقی آن‌ها به موضوعی پیچیده و چالش‌برانگیز تبدیل شده است. در این راستا، اهمیت شفاف‌سازی مسئولیت‌ها و تعهدات حقوقی این پلتفرم‌ها در انجام معاملات بین‌المللی به شدت احساس می‌شود.

چالش‌های موجود در زمینه مسئولیت‌های حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال به‌ویژه در عصر جهانی‌سازی و تجارت الکترونیک آشکار است. عدم هماهنگی در قوانین مختلف کشورها، فقدان استانداردهای بین‌المللی مشخص برای فعالیت‌های تجاری و مسائل مربوط به حریم خصوصی و امنیت داده‌ها، همگی عواملی هستند که می‌توانند به بروز مشکلات جدی برای این پلتفرم‌ها و کاربران آن‌ها منجر شوند. به عنوان مثال، بحران‌های مربوط به حریم خصوصی و نقض داده‌ها در پلتفرم‌هایی همچون آمازون و بایننس، نه تنها تصویر عمومی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده، بلکه به نهادهای نظارتی و قانون‌گذاران نیز فشار می‌آورد.

در چنین شرایطی، اتخاذ راهکارهای مؤثر برای مدیریت مسئولیت‌های حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شفاف‌سازی در قراردادهای، تدوین خطوط راهنما و استانداردهای جهانی، و همکاری نزدیک میان کشورها به منظور ایجاد یک چارچوب حقوقی هماهنگ می‌تواند به کاهش ریسک‌ها و ارتقاء اطمینان کاربران کمک کند. ایجاد قوانین و سیاست‌های مشترک و تعریف مسئولیت‌های روشن در خصوص اقدامات این پلتفرم‌ها از نیازهای اساسی تجارت دیجیتال است.

علاوه بر این، لازم است که پلتفرم‌های دیجیتال در برنامه‌ریزی و توسعه خدمات خود به مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی توجه بیشتری داشته باشند. شناخت و درک بهتر از تعهدات حقوقی و مسئولیت‌های مدنی می‌تواند به این پلتفرم‌ها کمک کند تا از بروز اختلافات و مشکلات حقوقی جلوگیری کرده و در عین حال به ارتقاء اعتماد کاربران بپردازند. در نهایت، این تلاش‌ها نه تنها به نفع خود پلتفرم‌ها خواهد بود، بلکه به نفع کاربران و کل نظام تجارت بین‌المللی خواهد بود.

با توجه به تحولات سریع فناوری و محیط حقوقی، ضروری است که مطالعات و تحقیقات بیشتری در زمینه مسئولیت‌های حقوقی پلتفرم‌های دیجیتال در معاملات بین‌المللی صورت گیرد. این پژوهش‌ها می‌توانند به شناسایی چالش‌ها، فرصت‌ها و راهکارهای نوآورانه برای بهبود وضعیت قانونی و عملی این پلتفرم‌ها کمک کنند. به این ترتیب، با ایجاد یک محیط تجاری بی‌خطر و قابل پیش‌بینی، می‌توان به توسعه پایدار و موفقیت بیشتر تجارت دیجیتال در سطح جهانی دست یافت.

۹-مراجع

- ۱- Kumar, A., & Singh, R. (۲۰۲۰), "The Role of Digital Platforms in Global Trade: Opportunities and Challenges," *International Journal of Business, Management and Social Research*, ۸(۱), ۱۰-۲۰.
- ۲- Santos, J., & Wenzel, D. (۲۰۲۱), "Legal Challenges of Digital Platforms in International Transactions: A Comparative Analysis," *Journal of International Commerce and Economics*, ۱۲(۲), ۴۵-۶۷.
- ۳- Van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (۲۰۱۸), "The platform society: Public values in a connective world," Oxford University Press.
- ۴- Constantinides, E., & Fountain, S. J. (۲۰۰۸), "Web ۲.۰: Conceptual foundations and marketing issues," *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, ۹(۳), ۲۳۱-۲۴۴.
- ۵- Shaw, M. N. (۲۰۱۷), "International Law (۸th ed.)," Cambridge University Press.
- ۶- Crawford, J. (۲۰۱۳), "State Responsibility: The General Part," Cambridge University Press.
- ۷- Jennings, R., & Watts, A. (۱۹۹۲), "Oppenheim's International Law (۹th ed.)," Longmans.
- ۸- رستمی، سجاد و رستمی، سروش. (۱۳۹۹)، "چالش‌های حقوقی فضای مجازی در رابطه با صلاحیت قضایی"، *مجله حقوق بین‌الملل*، ۱۰(۲)، ۵۲-۶۸.
- ۹- شریفی، محسن. (۱۳۹۸)، "حقوق بین‌الملل خصوصی و صلاحیت دادگاه‌ها"، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۰- پیری، نازنین. (۱۴۰۰)، "گزارش کنوانسیون‌های بین‌المللی و تأثیر آن‌ها بر صلاحیت قضایی فرامرزی"، *فصلنامه حقوق جهانی*، ۵(۱)، ۱۱۰-۱۲۵.
- ۱۱- پیری، نازنین. (۱۴۰۱)، "چالش‌های حقوق بین‌الملل در عصر دیجیتال و راهکارهای مقابله با آن‌ها"، *فصلنامه حقوق جهانی*، ۶(۱)، ۱۰۰-۱۱۵.
- ۱۲- امینی، مهدی. (۱۴۰۰)، "حقوق بین‌الملل خصوصی و چالش‌های دیجیتال"، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۳- حسینی، فرامرز. (۱۳۹۹)، "انتخاب قانون و نقش آن در قراردادهای دیجیتال"، *مجله حقوقی*، ۳(۴)، ۲۵-۴۲.
- ۱۴- زارعی، مجتبی. (۱۳۹۹)، "چالش‌های حقوقی قراردادهای الکترونیکی در فضای دیجیتال"، *مجله حقوق و فناوری*، ۸(۲)، ۱۱۵-۱۳۲.
- ۱۵- فتحی، فرید و بابایی قره باغ، ثمین. (۱۴۰۳)، "چالش‌های حقوقی استفاده از ارزهای دیجیتال در معاملات بین‌المللی"، *سومین همایش بین‌المللی وکالت، حقوق و علوم انسانی*، همدان.

- ۱۶- محمدی مزرعه، سپیده. (۱۴۰۳)، "مسئولیت مدنی ناشی از نقض قراردادهای الکترونیکی و چالش‌های آن،" ششمین کنفرانس بین‌المللی و هفتمین کنفرانس ملی حقوق و علوم سیاسی، تهران.